

Kehitysvammaliitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi. Kohderyhmiämme ovat kehitys- ja puhevammaiset sekä muut oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat ihmiset.

Kehitysvammaliiton vastaukset esitettyihin kysymyksiin:

**Mitkä ovat mielestänne Yhdenvertainen Suomi -ohjelman kolme keskeisintä tavoitetta, joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota?**

Mielestämme seuraavat kolme tavoitetta ovat keskeisimmät:

1. Edistetään suomalaisen työelämän monimuotoisuutta ja syrjimättömyyttä.
2. Jatketaan hyvien väestösuhteiden politiikan kehittämistä ja varmistetaan turvallinen arki kaikille.
3. Puututaan vihapuheeseen systemaattisella toiminnalla ja yhteistyöllä.

**2. Mitkä ohjelman toimenpiteistä ovat olleet erityisen hyödyllisiä?**

Ohjelman lainsäädäntöön ja rakenteisiin liittyvistä toimenpiteistä hyödyllisiä ovat olleet osallistavat rakenteet, kuten kuulemiset ja neuvottelukunnat. Erityisen tärkeää on saavutettavien kuulemisen rakenteiden ja keinojen kehittäminen, jotta syrjinnän vaarassa olevilla ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa lainsäädäntöön ja rakenteisiin. Huomiota tulisi kiinnittää kognitiiviseen saavutettavuuteen.

Ohjelman toimenpiteistä liittyen rasismien torjuntaan ja väestösuhdepolitiikkaan pidämme tärkeimpänä viranomaisten osaamista ja tietoisuutta eri ryhmien tarpeista. Näemme tärkeänä, että viranomaisten selkokielen osaamista vahvistetaan. Kehitysvammaliiton Selkokeskuksen toteuttaman tarvearvioinnin mukaan selkokielestä hyötyviä ihmisiä on Suomessa n. 650 000-750 000.

Toiseksi työelämän monimuotoisuuden lisäämistä pidämme erityisen hyödyllisenä. Toimenpiteissä ei kuitenkaan kiinnitetä tarpeeksi huomiota kehitysvammaisten ihmisten tekemään palkattomaan avotyöhön. Kehitysvammaiset henkilöt ansaitsevat oikeudenmukaisen korvauksen tekemästään työstä.

Kolmanneksi pidämme erityisen hyödyllisenä järjestöjen roolia rasismien ja syrjinnän vastaisen työn toteuttajina. Järjestöillä on ollut erittäin tärkeä rooli myös esimerkiksi kehitysvammaisten ihmisten laitosasumisen purkamisessa ja uusien asumisen tapojen kehittämisessä. Tavoitteena on, että kehitysvammaiset ihmiset asuvat samoilla alueilla kuin muutkin ihmiset. Syrjimättömien käytäntöjen kehittäminen vaatii järjestörahoituksen varmistamista ja suunniteltujen leikkausten peruuttamista.

**3. Mitä muita asioita haluatte nostaa esille yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa?**

Kehitys- ja puhevammaiset ihmiset kertovat toistuvista heihin kohdistuvista loukkauksista ja syrjinnän kokemuksista. Heidät ohitetaan palveluissa ja sivuutetaan heitä itseään koskeissa henkilökohtaisissa asioissa. Erityisessä riskissä ovat kehitys- ja puhevammaiset ihmiset ja riskiä lisää entisestään ulkomaalaistausta.

**Sanan- ja mielipiteenvapaus**

Kehitys- ja puhevammaisten henkilöiden sanan- ja mielipiteen ilmaisun vapaus heitä itseään koskevista asioista ei toteudu. Esimerkiksi terveydenhuollossa vammaiselle henkilölle ei aina anneta

riittävästi aikaa kertoa asiaansa tai viranomaisen ei järjestä paikalle puhevammaisten tulkkia. Pahimmassa tapauksessa kommunikoinnin mahdollistava apuväline otetaan henkilöltä pois tai unohdetaan käyttää sitä. Kommunikoinnin apuvälinepalvelut ovat osassa Suomea aliresursoidut, jolloin apuväline voi jäädä saamatta tai ohjeistus sen käyttöön voi olla riittämätön.

Puhevammaisia ihmisiä ei huomioida lainsäädäntövalmistelussa. Huomioimista haittaa se, että puhevammaisuuden kirjon ihmiset ovat näkymättömiä: haitta tai merkittävä rajoite kommunikoinnissa ei näy kansallisissa tilastoissa, heitä ei tunnisteta eikä heidän todellista lukumääräänsä tiedetä. WHO:n kansainvälisiin laskelmiin suhteutettuna puhevammaisia ihmisiä on Suomessa vähintään 120 000. Suomessa on useita viranomaisia, joilla on velvollisuus kerätä tietoa vammaisia henkilöitä koskevista asioista (esim. Tilastokeskus, Kela, THL). On tehtävä selvitys puhevammaisuuden kirjon kuuluvien henkilöiden lukumäärästä ja asemasta. Sen perusteella voidaan lähteä rakentamaan yhteiskuntaa, joka mahdollistaa myös heille yhdenvertaiset palvelut ja YK:n vammaissopimuksen mukaisen aseman Suomessa.

### **Tiedonsaanti**

Kehitys- ja puhevammaisten henkilöiden tiedonsaamista rajoittaa usein se, että tietoa tarjotaan liian vaikealla kielellä sekä muodoissa, jotka eivät ole heille saavutettavia. Selkokielistä palveluita on edelleen Suomessa tarjolla varsin vähän ja satunnaisesti. Vammaisella henkilöllä ei ole oikeutta saada itseään koskevaa päätöksentekoa selkokielellä, vaikka se olisi hänen tarvitsemansa saavutettava viestintäväline.

Internetin välityksellä annettava tieto on saavutettavuuteen liittyvän lainsäädännön ansiosta etenkin viranomaistoiminnassa usein teknisesti saavutettavassa muodossa, mutta sen sijaan kielen saavutettavuus ja kognitiivinen saavutettavuus eivät toteudu. Tämä on ongelma esimerkiksi selkokielen käyttäjille, sillä verkkopalvelun sisällöt eivät ole heille ymmärrettäviä. Lainsäädäntö ei myöskään juuri koske kaupallista sektoria. Digitaaliset kansalaispalvelut olisi tuotettava selkokielistä tai niistä tulisi tehdä selkokielineen versio, jos palvelu on tarkoitettu jokaisen suomalaisen käyttöön. Tällaisia kaikille yhteisiä palveluita ovat esimerkiksi terveys- ja pankkipalvelut. Samoin erityisryhmille suunnatut palvelut olisi toteutettava selkokielistä. Lisäksi selkokielistä olisi tarjottava sellaiset verkkopalvelut, jotka tarjotaan ainoastaan digitaalisina eikä kasvokkaista palvelua ole tarjolla.

### **Elintaso ja sosiaaliturva**

Suuri osa vammaisista ihmisistä elää yhteiskunnan tukien varassa – erityisesti kehitysvammaiset henkilöt.

Valtakunnallisessa ATH-tutkimuksessa (Alueellinen terveyden ja hyvinvoinnin tutkimus) havaittiin, että vammaispalveluja tarvinneet kotitaloudet kokevat taloudellisen tilanteensa huomattavasti muita heikommaksi. Monissa tapauksissa on jouduttu rahanpuutteen vuoksi tinkimään ruoasta, lääkkeistä ja lääkärikäynneistä. Vammaispalveluita tarvinneissa kotitalouksissa on siis köyhyyttä, kun perustarpeista joudutaan tinkimään. Köyhyys syrjäyttää ja heikentää osallistumismahdollisuuksia.

### **Työllisyys**

Kehitysvammaisten ihmisten oikeus työhön toteutuu huonosti. Suomen noin 30 000 työikäisestä kehitysvammaisesta henkilöstä vain noin 600 henkilöä on palkkatyössä, vaikka arvioiden mukaan 3000 – 6000 kehitysvammaista henkilöä olisi halukkaita ja kykeneviä palkalliseen työhön, jos oikeanlaista tukea olisi tarjolla. Tämä tarkoittaa lähes poikkeuksetta ja tutkitusti laatukriteerien mukaista tuetun työllistymisen työhönvalmennusta, jota kuitenkin on Suomessa saatavilla vain

muutamissa suurimmissa kaupungeissa ja joillakin hyvinvointialueilla. Vertailumaista esimerkiksi Kanadassa, jossa tuetun työllistymisen työhönvalmennusta tarjotaan varsin kattavasti koko maassa, työikäisistä kehitysvammaisista henkilöistä useampi kuin joka neljäs (26,1 %) on palkkatyössä, kun Suomessa vastaava työllisyysaste on vain noin 2 %.

### **Anonyymi rekrytointi**

Työvoimapula vaarantaa kehitysvammapalveluiden laadun ja saatavuuden.

Maahanmuuttajataustainen työnhakija voi jäädä huomioimatta rekrytoinnissa esimerkiksi oletetun puutteellisen kielitaidon vuoksi. Anonyymin rekrytoinnin laajempi käyttöönotto kaikilla aloilla edistäisi tasa-arvoisia työllistymismahdollisuuksia ja helpottaisi työvoimapulaa.

Espoossa 10.8.2023

Susanna Hintsala  
toiminnanjohtaja  
Kehitysvammaliitto ry.